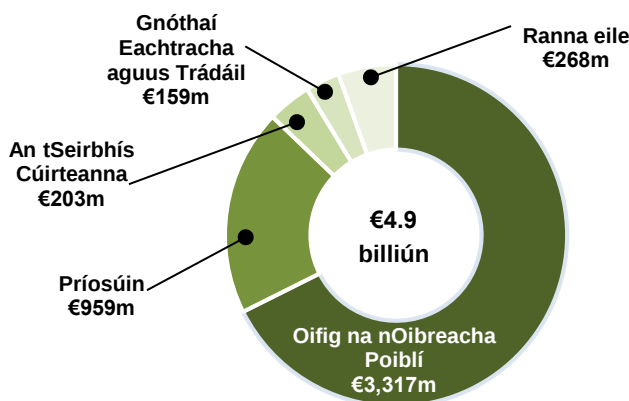

4 Cuntasaíocht maidir le sócmhainní caipitil

- 4.1** Tá punann shuntasach sócmhainní caipitil ag an Stát.¹ I measc na n-aicmí móra de shócmhainní caipitil tá talamh, foirgnimh, bogearraí agus crua-earraí TFC, trealamh oifige agus troscán. Coinníonn comhlachtaí na hearnála poiblí na sócmhainní caipitiúla sin chun cuspóirí beartais a bhaint amach seachas brabús a chruthú mar is gnách san earnáil phríobháideach. Spreagtar comhlachtaí chun cuimhneamh ar shócmhainní caipitil atá mar chuid de phunann sócmhainní iomlána an Stáit, seachas iad breathnú orthu óna bpeirspictíocht féin amháin.
- 4.2** Cé nach mbíonn sócmhainní caipitiúla ag an Stát go ginearálta chun críocha infheistíochta nó athdhíola, tá faisnéis chruinn maidir le luach na sócmhainní caipitil tábhachtach chun cinntí a threorú maidir le fáil, cothabháil agus díúscairt. Ina theannta sin, tá gá le nósanna imeachta láidre rialaithe chun a chinntiú go gcosnaítear sócmhainní agus go gcosnaítear a luach.
- 4.3** Sa chaibidil seo
- déantar athbhreithniú ar ghnéithe den chreat cuntasaíochta atá i bhfeidhm le haghaidh sócmhainní caipitil i ranna rialtais agus déantar breithniú ar na beartais chuntasaíochta atá in úsáid i ranna aonair ²
 - leagtar amach saincheistanna áirithe maidir le sócmhainní caipitil a aithníodh le linn iniúchtaí ar chuntais leithreasa na ranna rialtais.
- 4.4** Aithnítear i gcuntais leithreasa 2018 na sócmhainní caipitil a bhfuil glanluach de €6 billiún acu maidir le ranna rialtais. Baineann os cionn 80% (€ 4.9 billiún) den luach seo le sócmhainní réadmhaoine (ie talamh agus foirgnimh) atá in úsáid (féach Fíor 4.1). Baineann €938 milliún le sócmhainní caipitil neamh-réadmhaoine atá in úsáid (féach ar Fíor 4.2). Baineann an €186 milliún eile le sócmhainní caipitil atá á bhforbairt. Ní thuairiscíonn roinnt ranna eile ina gcuntais leithreasa luach (cuid nó iomlán) na talún agus na bhfoirgneamh a choinníonn agus a úsáideann siad, ach soláthraíonn siad sonraí fisiciúla na sócmhainní sin in aguisín dá gcuntais.

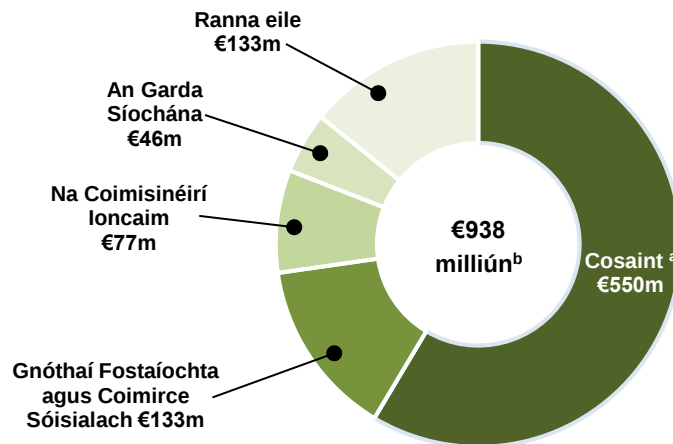
Fíor 4.1 Talamh agus foirgnimh in úsáid a tuairiscíodh i gcuntais leithreasa, 2018

1 Is sócmhainní inlámhsithe nó dolámhsithe iad sócmhainní caipitil a fhaigheann ranna agus oifigí rialtais láir lena n-úsáid ar bhonn leanúnach agus a bhfuil saol úsáideach ionchasach nó féideartha de níos mó ná bliain airgeadais amháin acu.

2 Sa tuarascáil seo, úsáidtear an téarma roinn chun tagairt a dhéanamh do gach roinn agus oifig rialtais láir a mhaoinítear le meastacháin bhliantúla vóta.

Fíor 4.2 Sócmhainní caipitil neamh-réadmhaoinne atá in úsáid i gcuntais leithreasa, 2018

Foinse: 2018 Cuntais Leithreasa

Nótaí: a Is ionann trealamh míleata agus 98% de luach na sócmhainní caipitil atá aitheanta ag an Roinn Cosanta.

b Is mar gheall ar shlánú é aon dífríocht san iomlán.

Creat cuntasafóichta

1 Is iad na heisceachtaí ná ranna rialtais láir, boird oideachais agus oiliúna agus roinnt cistí.

2 Is caighdeán tuairiscithe airgeadais cuimsitheach é FRS 102 arna eisiúint ag Comhairle Tuairiscithe Airgeadais na Ríochta Aontaithe.

3 Tá na rialacha is déanaí leagtha amach i gCiorclán 24/2018: *Ceanglais maidir le Cuntais Leithreasa 2018*, An Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe, Nollaig 2018.

4 Ní bhaineann bonn airgid tirim na cuntasafóichta le hidirbhearta a thaifeadh ach amháin nuair a fhaightear an t-airgead tirim comhfhreagrach nó nuair a dhéantar fócaíochtaí.

5 Ciorclán 1/95 na Roinne Airgeadais, ag déileáil le cuntais leithreasa 1994.

- 4.5** Ullmhaíonn formhór na gcomhlachtaí san earnáil phoiblí ráitis airgeadais de réir an chleachtais chuntasafóichta a nglactar leis go ginearálta (GAAP).¹ I gcás fhoirmhór na n-eintiteas san earnáil phoiblí in Éirinn, is é seo an Caighdeán Tuairiscithe Airgeadais (FRS) 102.²
- 4.6** Ceanglaítear faoin dlí ar ranna Rialtais ráitis airgeadais bhliantúla a ullmhú dá dtagraítear mar chuntais leithreasa. Is é an tAire Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe a leagann síos an creat cuntasafóichta do na cuntais sin.³
- 4.7** Leis an gcreat, ceanglaítear ar ranna na cuntais leithreasa a ullmhú ar bhonn airgid thirim,⁴ ach le faisnéis fabhráithe áirithe (lena n-áirítear faisnéis faoi shócmhainní caipitil) a chur san áireamh sna nótaí leis na cuntais.
- 4.8** Tugadh faisnéis faoi shócmhainní caipitil isteach i gcuntais leithreasa den chéad uair i 1995⁵ agus leathnaíodh é thar na blianta. San fhormáid reatha, áirítear luachanna a iompar le haghaidh sócmhainní caipitil i ráiteas ar staid airgeadais (SOF) i Nóta 2 leis na cuntais leithreasa, agus i Nóta 2.2 soláthraítear tuilleadh faisnéise ar shócmhainní caipitil (lena n-áirítear aicmiú sócmhainní agus dímhéas a ghearrtar).
- 4.9** In Iarscríbhinn 4A, leagtar amach sleachta ábhartha a bhaineann le sócmhainní caipitil ón treoir a d'eisigh an Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe ar na ranna, maidir le cuntais leithreasa 2018.

4.10 Leis an treoir arna heisiúint ag an Roinn, éilítear an méid seo a leanas;

- Sócmhainní caipitiúla le luacháil sa SOFP ag costas stairiúil lúide dímheas carntha ó dháta na fála; nó luach reatha, a shainmhínítear mar an méid is ísle idir costas athsholáthair nó an méid in-aisghabhála.
- Bunús na luachála ar aon talamh agus foirgnimh a áirítear i sócmhainní caipitil le míniú i réamhrá an oifigigh chuntasaíochta ábhartha ar an gcuntas leithreasa.
- Mura féidir luachálacha ar thalamh agus ar fhoirgnimh a sholáthar ar chúiseanna teicniúla, ba cheart do ranna sonraí fisiciúla na sócmhainní seo a sholáthar san aguisín a ghabhann lena gcuntas leithreasa.
- Ba cheart do ranna aonair faomhadh a fháil roimh ré ón Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe as aon imeacht, athrú nó breisithe ar na beartais chuntasaíochta caighdeánacha sna cuntais leithreasa. In 2018, ba é an príomhréimse nár lean ranna na beartais chaighdeánacha cuntasaíochta maidir le sócmhainní caipitil ná rátaí dímheasa.

Teorainneacha an chreata cuntasaíochta reatha**4.11** Tá na rialacha maidir leis an bhfaisnéis fhabhráithe atá le cur san áireamh sna nótaí a ghabhann le cuntais leithreasa débhríoch agus, i réimsí áirithe, tá siad oscailte do léirmhíniú. In éagmais teorach soiléire nó cinntithí, tá saoirse shuntasach ag oifigigh chuntasaíochta i roinnt réimsí maidir le cuntasaíocht a dhéanamh ar shócmhainní caipitil, lena n-áirítear

- cibé acu atá nó nach bhfuil sócmhainní áirithe le cur san áireamh i sa SOFP
- conas luacháil a dhéanamh ar shócmhainní atá san áireamh, chomh fada agus a nochtann siad an bonn luachála
- nuair is cuí athrú ó bhonn luachála costais stairiúil go samhail athluachála
- cé chomh minic agus a dhéantar athluachálacha
- cén ráta dímheasa a bheidh le cur i bhfeidhm
- cibé acu an ceart laigí a léiriú ar luach na sócmhainní nó conas a léirítear iad.

4.12 Leis an treoir a d'eisigh an Roinn, ceadaítear modhanna éagsúla luachála ach níl treoir bhreise forbartha go fóill maidir leis an tslí ar chóir é seo a chur i bhfeidhm. I gcodarsnacht leis sin, eisíonn Státhiste na Ríochta Aontaithe lámhleabhar treorach gach bliain ina leagtar amach an bonn luachála cuí do chatagóirí áirithe sócmhainní agus lena soláthraítear treoir freisin maidir le gach modheolaíocht luachála a chur i bhfeidhm.**4.13** Tá an deis le haghaidh comparáide bríomhar idir sealúchais sócmhainní seasta ranna teoranta mar gheall ar na modheolaíochtaí luachála éagsúla atá in úsáid. Ina theannta sin, sa chás go n-úsáidtear luach reatha (nó roinnt comhfhogasaithe), tá bearnaí suntasacha ama ann maidir leis na luachálacha a nuashonrú.

4.14 Rinne an Ciste Airgeadaíochta Idirnáisiúnta (CAI)¹ moltaí maidir le bainistíocht fhioscach agus tuairisciú i gcomhlachtaí poiblí na hÉireann in 2013. Faoi 2017, níor cuireadh ach ceithre cinn de thrí cinn déag de mholtaí CAI i bhfeidhm maidir le tuairisciú airgeadais.² I measc na moltaí nár cuireadh i bhfeidhm go hiomlán bhí

- bunú aonaid bhuain tuairiscithe airgeadais de chuid an rialtais le príomhoifigeach airgeadais gairmiúil i gceannas air
- glacadh le caighdeán aonfhoirmeacha tuairiscithe airgeadais le haghaidh gach eintiteas earnála poiblí bunaithe ar chaighdeán chuntasaíochta agus staidrimh na hEorpa
- caighdeán ghairmiúla a bhunú agus a chothabháil do ghairm chuntasaíochta an rialtais.

4.15 I mí na Samhna 2017, scríobh m'Oifig chuig an Oifigeach Cuntasaíochta sa Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe, ag cur síos ar bhearnaí sa chreat cuntasaíochta a aithníodh le linn iniúchtaí ar chuntais leithreasa 2016. Rinne an litir tagairt shonrach do bhearnaí sna rialacha cuntasaíochta do shócmhainní caipitil.

4.16 Ina fhreagra go luath in 2018, d'aithin an Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe teorainneacha sa chreat cuntasaíochta reatha, lena n-áirítear saincheistanna a bhaineann le cuntasaíocht do shócmhainní caipitil, agus mhol sí go mbunófaí meitheal chun athbhreithniú agus feabhas a dhéanamh ar an gcreat tuairiscithe airgeadais do ranna agus oifigí rialtais láir. Bhunaigh an Roinn meitheal le déanaí chun athbhreithniú a dhéanamh ar na beartais chuntasaíochta maidir le sócmhainní caipitil.

1 Thug foireann an IMF cuairt ar Éirinn i mí an Mhárta 2013, ar iarratas ón Roinn Airgeadais agus Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe, chun meastóireacht a dhéanamh ar bhainistíocht fhioscach agus tuairisciú na hÉireann i gcoinne na gcaighdeán i gCód Trédhearcachta Fioscach nua-athbhreithnithe an IMF.

2 Féach ar chaibidil 5, *Trédhearcacht Fioscach*, Tuarascáil ar Chuntais na Seirbhísí Poiblí 2016.

4.17 In 2018, choimisiúnaigh an Roinn an Eagraíocht um Chomhar agus Forbairt Eacnamaíochta (ECFE) chun measúnú a dhéanamh ar chreat tuairiscithe airgeadais an rialtais láir faoi Chlár Tacaíochta um Athchóiriú Struchtúrach (SRSP) de chuid Coimisiúin an AE. Foilsíodh an tuarascáil i mí Iúil 2019. Tá sé ráite ag an Roinn go nglacann sí le torthaí agus moltaí an ECFE maidir le hathchóirithe mar ionchur an-luachmhar maidir le feabhas a chur ar thuairisciú airgeadais don Rialtas.

4.18 Tá sé ráite ag an Roinn go bhfuil sí ag cuimhneamh faoi láthair ar struchtúir nua a bhunú, lena n-áirítear an grúpa oibre dá dtagraítear thuas, chun maoirseacht a dhéanamh ar chur i bhfeidhm na moltaí ó thuarascáil ECFE. Tá sé i gceist ag an Roinn leas a bhaint as tacaíocht airgeadais bhreise ón SRSP in 2019 chun na chéad chéimeanna eile de na leasuithe tuairiscithe airgeadais atá molta ag an ECFE a chur i bhfeidhm.

Saincheisteanna ó iniúchtaí ar chuntais leithreasa

- 4.19** Nuair a áiríonn ranna rialtais sócmhainní caipitil ina ráitis airgeadais, déanann siad go hintuigthe roinnt dearbhuithe tábhachtacha, mar atá leagtha amach i Fíor 4.3 .

Fíor 4.3 Dearbhuithe intuigthe maidir le sócmhainní caipitil

Dearbhú	Breithnithe
Iomláine	Ba cheart gach sócmhainn chuí atá ann a aithint agus a rangú i gceart.
Luacháil	Ba cheart sócmhainní a aithint ag luachanna cuí. Ba chóir go léireodh dímhéas a ghearrtar an chuid de luach foriomlán na sócmhainní a caitheadh go héifeachtach le linn tréimhse chuntasaíochta. Áirítear leis sin aitheantas a thabhairt d'aon bhearnú a d'fhéadfadh a bheith ann m.sh. de bharr damáiste, dífheidhmeachta nó athruithe sa mhargadh.
Eiseadh agus cearta/úinéireacht	Ní mór sócmhainní a aithnítear a bheith ann. Tá úinéireacht nó úinéireacht thairbhiúil ag an roinn ar na sócmhainní atá aitheanta.

Foinse: Anailís ó Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

Iomláine

- 4.20** Is é an dearbhú maidir le hiomláine a thugann le fios go bhfuil na sócmhainní caipitil uile aitheanta, rangaithe agus taifeadta go cuí sna nótaí leis na cuntais leithreasa.

Sócmhainní maoine eisiata

- 4.21** Faoin gcreat cuntasaíochta atá sonraithe ag an Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe, más rud é nach féidir luachálacha ar thalamh agus ar fhoirgnimh a sholáthar ar chúiseanna teicniúla, ba cheart do ranna sonraí fisiciúla na sócmhainní seo a sholáthar in aguisín dá gcuntas leithreasa.
- 4.22** I Fíor 4.4 aithnítear na ranna a chuir sceidil sócmhainní faoi úinéireacht (gan luachálacha) lena gcuntais leithreasa in 2018. Ní léir i go leor cásanna cén fáth nach bhféadfaí luachálacha a sholáthar do na cineálacha sócmhainní a áirítear.

Fíor 4.4 Cuntais leithreasa le sceidil sócmhainní réadmhaoine atá ina gceangal, 2018

Vóta	Maoine
13 Oifig na nOibreacha Poiblí	727 séadchomhartha náisiúnta. ^a
22 An tSeirbhís Chúirteanna	Ocht dteach cúirte faoi úinéireacht agus faoi bhainistiú na Seirbhíse Cúirteanna. Tá tithe cúirte eile san áireamh sa SOFP.
29 Cumarsáid, Gníomhú ar son na hAeráide agus an Comhshaoil	Dhá iascach faoi úinéireacht an Aire agus á mbainistiú ag Iascaigh Intíre Éireann.
30 Talmhaíocht, Bia agus Mara	82 dáileacht talún nó foirgneamh arna rialú nó arna mbainistiú ag an Roinn, lena n-áirítear 44 ceap foraoise. Sé ionad cuanta iascaigh dílsithe don Aire. ^b
33 Cultúr, Oidhreacht agus an Ghaeltacht	Sé pháirc náisiúnta arna mbainistiú ag an Roinn.
36 Cosaint	66 dáileachtaí talún agus foirgnimh faoi úinéireacht an Stáit a riarann an Roinn.

Foinse: 2018 Cuntais Leithreasa

- Nótaí:
- a Is sócmhainní oidhreachtacha iad na 727 séadchomhartha. Ní chuirtear liosta i gceangal leis an gcuntas leithreasa, ach nochtar sonraí achoimre i Nóta 2.2 a ghabhann leis an gcuntas.
 - b Tá roinnt faisnéise ar luach na talún agus na bhfoirgneamh ag na cuanta iascaigh san áireamh i gcuntais Chiste na nIonad Cuanta Iascaigh.

4.23 Sna beartais chuntasaíochta sa chuntas leithghabhála Cosanta tugtar faoi deara nach ndéantar talamh agus foirgnimh a luacháil agus nach bhfuil siad san áireamh i sócmhainní caipitil. Léirítear íocaíochtaí maidir le forbairt foirgneamh a riarann an Roinn sa SOFP mar shócmhainní caipitil atá á bhforbairt. Nuair a bhíonn tionscadail dá leithéid críochnaithe, baintear an costas ó shócmhainní caipitil atá á bhforbairt gan aon aistriú chuig sócmhainní caipitil.

4.24 I gcás an chuntais leithghabhála Oideachais agus Scileanna, áirítear foirgnimh agus láithreáin scoile i sócmhainní caipitiúla agus iad ag staid 'ag obair idir lámha'. Cé nach n-aistrítear úinéireacht, déileálann an Roinn le haistriú rialaithe ar scoil chomhlánaithe chuig údarás scoile mar dhiúscairt ina cuntas leithghabhála.

Clár shócmhainní

4.25 Tá gá le nósanna imeachta láidre chun sócmhainní a chosaint go héifeachtach, lena n-áirítear clár iomlán cruinn a choimeád chun tuairisc ar gach sócmhainn, an dáta fála, a shuíomh fisiciúil (reatha), a chostas agus luacháil reatha a thaifeadadh.

4.26 Is doiciméad rialaithe lárnach é clár sócmhainní seasta cuimsitheacha a thacaíonn leis an bhfaisnéis ar shócmhainní caipitil atá sa SOFP. Tá sé i gceist le clár sócmhainní seasta ligean do ranna sócmhainní a rianú agus a fhíorú. D'fhéadfadh sé a bheith ina uirlis chun sócmhainní a chosaint ar féidir leo maolú a dhéanamh ar ghoid, ar chailteanas agus ar chalaíocht, nó ar a laghad a chinntiú go mbraithfear go luath é.

4.27 Bhain na saincheisteanna comhchoiteanna a tugadh faoi deara maidir le hiniúchtaí ar chuntais leithreasa 2018 (agus blianta roimhe seo) le hiomláine nó le cruinneas na faisnéise ar chlár sócmhainní m.sh. tuairisc mhíchruinn, taifeadadh suímh mhícheart agus 'clibeanna' aitheantais sócmhainne nár úsáideadh. I measc na saincheisteanna eile a tháinig chun cinn tá clár shócmhainní ina leantar le sócmhainní a liostáil nach bhfuil in úsáid a thuilleadh nó nach féidir a aimsiú, agus roinnt sócmhainní a aithnítear go fisiciúil ar an suíomh atá ar iarraidh ón gclár.

- 4.28** Is minic a bhíonn de thoradh ar earráidí agus easnaimh a aimsíodh i gcláir shócmhainní seasta go bhfuil riachtanas iarmhartach ann chun luachanna tuairiscithe a choigeartú sa SOFP agus sa nóta comhfhreagrach sócmhainní caipitil. Tugann coigeartuithe den sórt sin le fios nach leor na rialuithe maidir le sócmhainní a bhainistiú.
- 4.29** Tá roinnt rannóg ag tabhairt faoi mhórhionscadail faoi láthair chun a gcuid sócmhainní caipitil a nuashonrú agus a réiteach lena gcláir shócmhainní.

Luacháil

- 4.30** Ceadaíonn an creat tuairiscithe airgeadais reatha do chuntais leithreasa luacháil a dhéanamh ar shócmhainní caipitil bunaithe ar chostas stairiúil nó ar luach reatha. Go praiticiúil, is féidir roinnt modhanna éagsúla a úsáid chun luach reatha a bhunú.
- 4.31** In iniúchtaí ar chuntais leithreasa, aithníodh saincheisteanna maidir le leordhóthanacht na ndoiciméad cúltaca maidir leis na méideanna luachála a aithníodh le haghaidh sócmhainní caipitil. Go háirithe, bhí cásanna ann nach raibh ranna in ann doiciméid luachála stairiúla a sholáthar a rabhthas fós ag brath orthu chun críocha cuntasaíochta.

Luacháil sócmhainní réadmhaoine

- 4.32** I Fíor 4.5 leagtar amach na príomh-mhodhanna a úsáideann ranna chun sócmhainní réadmhaoine a luacháil i gcuntais leithreasa 2018. D'úsáid roinnt ranna modhanna luachála difriúla le haghaidh aicmí éagsúla sócmhainní.
- 4.33** I Fíor 4.6 leagtar amach sonraí na modhanna luachála do shócmhainní réadmhaoine arna gcur i bhfeidhm ag ranna i gcuntais leithreasa 2018.

Fíor 4.5 Modhanna luachála le haghaidh sócmhainní maoine, 2018

Modh	Cur síos
Costas stairiúil	Is é seo costas na sócmhainne nuair a fhaightear é lúide an dímheas carntha ó dháta na fála.
Luach margaidh	Is é seo an praghas a d'fhéadfaí a fháil dá ndíolfaí an tsócmhainn sa mhargadh reatha.
Costas athsholáthair	Is é seo an costas a thabhófaí, ag praghsanna margaidh reatha, chun an tsócmhainn chéanna a athsholáthar. Sna costais athsholáthair dhímheasta cuirtear san áireamh meath fisiciúil na sócmhainne.
Noirm chostais na tógála	Tá an modh seo bunaithe ar chostas foirgníochta an aonaid chaighdeánaigh do chineálacha éagsúla foirgneamh. Cuirtear costas measta in aghaidh an troigh chearnaigh i bhfeidhm ar chatagóirí éagsúla sócmhainní.

Foinse: Anailís ó Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

Fíor 4.6 Bonn luachála le haghaidh sócmhainní maoine i gcuntais leithreasa 2018

Vóta	Ainm	Glanluach sócmhainní maoine € milliún	Costas stairiúil	Luach / luacháil margaidh	Costas athsholáthair	Noirm chostais na tógála
13	Oifig na nOibreacha Poiblí	3,317	✓	✓	✓	✓
21	Príosúin	959	✓	✓	✓	
22	An tSeirbhís Chúirteanna	203	✓	✓	✓	
24	Ceartas agus Comhionannas	5	✓			
26	Oideachas agus Scileanna	138	✓			
27	Comhar Idirnáisiúnta	10	✓	✓		
28	Gnóthaí Eachtracha agus Trádála	159	✓	✓		
31	Iompar, Turasóireacht agus Spórt	1	✓			
33	Cultúr, Oidhreacht agus an Ghaeltacht	56	✓			
34	Tithíocht, Pleanáil agus Rialtas Áitiúil	1	✓			
40	Gnóthaí Leanaí agus Óige	56	✓			

Foinse: 2018 Cuntais Leithreasa

4.34 Sa chás go n-úsáidtear bonn luachála seachas an costas stairiúil, tá sé tábhachtach go ndéantar luachálacha a nuashonrú go tréimhsiúil (m.sh. gach trí go cúig bliana)¹ lena chinntiú go léiríonn an méid a aithnítear meastachán cruinn ar luach sócmhainne.

4.35 Baineann Oifig na nOibreacha Poiblí (OOP) úsáid as modhanna luachála éagsúla le haghaidh talaimh agus foirgnimh (féach Fíor 4.7). Tá sé ráite ag Oifig na nOibreacha Poiblí maidir leis seo go bhfuiltear ag fanacht le toradh an athbhreithnithe atá le déanamh ag an meitheal a bhunaigh an Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe le déanaí.

Fíor 4.7 Sócmhainní maoine OOP trí mhodhanna luachála, 2018

Modh luachála	Líon sócmhainní maoine	Luach an 31 Nollaig 2018 € milliún
Costas stairiúil ^a	135	839
Luach margaidh / luacháil ^b	287	831
Costas athsholáthair ^c	11	928
Noirm chostais na tógála ^d	544	719
Iomlán	977	3,317

Foinse: Vóta 13 Cuntas Leithreasa 2018

- Nótaí:
- a Cuimsítear roinnt foirgneamh rialtais, tógtha nó athchóirithe go suntasach (m.sh. Músaem Dhún Uí Choleáin, ceanncheathrú OOP, Eastát Farmleigh) agus roinnt stáisiún gardaí.
 - b Áirítear oifigí áirithe rialtais, stáisiún áirithe gardaí agus suíomhanna díláraithe.
 - c Maoine tábhachtacha, amhail Caisleán Bhaile Átha Cliath, Teach Laighean, an Gailearaí Náisiúnta agus an Músaem Náisiúnta.
 - d Áirítear foirgnimh áirithe rialtais, stáisiún áirithe gardaí agus suíomhanna díláraithe chomh maith leis na Ceithre Chúirt, an Leabharlann Náisiúnta, Páirc an Fhionnuisce agus Áras an Uachtaráin.

1 Ní shonraítear in FRS 102 eatramh ama le haghaidh athluachálacha. Go praiticiúil, is gnáth timthriallta idir trí bliana agus cúig bliana, rud a léiríonn an tréimhse inar féidir athruithe suntasacha tarlú ar luach an mhargaidh.

- 4.36** Sa réamhrá ar chuntas leithghabhála Oifig na nOibreacha Poiblí, tugann an tOifigeach Cuntasaíochta dá aire nár cheart a mheas gur meastachán reatha ar luach inréadaithe na luachálacha a úsáidtear le haghaidh sócmhainní caipitil. Sa scrúdú seo tugadh faoi deara
- go ndearnadh athluacháil ar shócmhainní a luacháladh ar bhonn 'luach margaidh' agus 'costas athsholáthair' in 2013 agus 2014 go deireanach, in ainneoin luasghéarú suntasach sa mhargadh maoine ón am sin
 - go ndearnadh nuashonrú deireanach in 2012 ar noirm na gcostas tógála a cuireadh i bhfeidhm ar fhoirgnimh, in ainneoin beagnach 40%¹ de bhoilsciú maidir le costais tógálaó shin.
- 4.37** Mar fhreagra ar thorthaí na scrúduithe, thug an OOP faoi deara nach mbreathnófar ar líon mór de na sócmhainní réadmhaoine ina phunann le haghaidh a ndiúscartha, agus go bhfuil gach maoín a mheastar a bheith diúscartha faoi réir próisis luachála.
- 4.38** Úsáidtear modhanna éagsúla freisin chun luachanna a shannadh do phríosúin, do réadmhaoín agus do shuíomhanna eile atá aitheanta i Seirbhís Phríosúin Vóta 21 (féach Fíor 4.8).

Fíor 4.8 Modhanna luachála shócmhainní maoine Sheirbhís Phríosúin na hÉireann, 2018^a

Modh luachála	Líon sócmhainní maoine	Luach an 31 Nollaig 2018 € milliún
Costas stairiúil	3	163
Luach margaidh	1	1
Úsáid reatha	9	28
Costas athsholáthair	9	767
Iomlán	22	959

Foinse: Vóta 21 Cuntas Leithreasa 2018

Nóta: a Tá sócmhainní ag Seirbhís Phríosúin na hÉireann ag 13 shuíomh. Tá líon na sócmhainní atá san áireamh i bhFíor 4.8 níos airde, mar gheall ar mhodhanna luachála difriúla atá á n-úsáid do na sócmhainní a shealbhaítear sna suíomhanna seo. Mar shampla, déantar talamh a luacháil ag úsáid reatha, déantar foirgnimh phríosúin a luacháil ag costas athsholáthair (2014) agus déantar obair a rinneadh ar fhoirgnimh ó 2014 a luacháil ar chostas stairiúil.

4.39 Maidir le Vóta 21

- Déantar talamh agus foirgnimh phríosúin a athluacháil gach cúig bliana. Rinneadh an t-athluacháil dheireanach in 2014. Nuashonrófar an luacháil seo le linn 2019.
- Déantar talamh a luacháil ar bhonn úsáide reatha agus déantar foirgnimh phríosúin a luacháil ar bhonn mheánchostas athsholáthair in aghaidh na cille.
- Leantar de luacháil a dhéanamh ar ghabháltas talún amháin — Halla Bhaile na Sceach, i dTuaisceart Chontae Bhaile Átha Cliath — ag costas stairiúil, lena n-áirítear infheistíocht i mbonneagar agus seirbhísí, ar an mbonn gur sócmhainn straitéiseach de chuid an Stáit í lena mbaineann luach úsáide féideartha sa todhchaí.

- 4.40** I bhFíor 4.9 soláthraítear an miondealú de réir modh luachála agus na luachanna a shanntar do thalamh agus d'fhoirgnimh atá faoi úinéireacht na Seirbhíse Cúirteanna.

¹ Bunaithe ar chomparáid idir an t-innéacs don dara leath de 2018 leis an dara leath de 2012 sa Innéacs Praghsanna Tairisceana a d'fhoilsigh Cumann na Suirbhéirí Cairte in Éirinn i mí Iúil 2019.

Fíor 4.9 Modhanna luachála sócmhainní maoine na Seirbhíse Cúirteanna, 2018

Modh luachála	Líon sócmhainní maoine	Luach an 31 Nollaig 2018 € milliún
Costas stairiúil ^a	8	58
Luach margaidh	15	4
Costas athsholáthair dímheasta	29	141
Iomlán	52	203

Foinse: Vóta 22 Cuntas Leithreasa 2018

Nóta: a Tá sé ráite ag an tSeirbhís Chúirteanna go mbaineann €41 milliún a áirítear ar chostas stairiúil le costais athchóirithe d'fhoirgnimh a úsáideann an tSeirbhís Chúirteanna ach nach bhfuil faoi úinéireacht na Seirbhíse Cúirteanna.

4.41 Maidir leis an tSeirbhís Chúirteanna

- Glacadh le beartas chun foirgnimh a luacháil ag costas athsholáthair dímheasta in 2016 — luacháladh 29 foirgneamh go dtí seo ar an mbonn sin. Luaitear ocht bhfoirgneamh atá in úsáid, nach bhfuil athluacháilte fós, ag costas stairiúil.
- Déantar luacháil ar thalamh agus ar fhoirgnimh nach bhfuil in úsáid ach a fhaightear d'fhorbairt fhéideartha sa todhchaí ag luach an mhargaidh/luach cóir.

4.42 I bhFíor 4.10 tugtar miondealú de réir modh luachála agus na luachanna atá sannta do thalamh agus d'fhoirgnimh atá aitheanta i gcuntais na Roinne Gnóthaí Eachtracha agus Trádála.

Fíor 4.10 Modhanna luachála sócmhainní maoine Gnóthaí Eachtracha agus Trádála, 2018

Modh luachála	Líon sócmhainní maoine	Luach an 31 Nollaig 2018 € milliún
Costas (tar éis-2005)	9	31
Luacháil (2005) ^a	17	59
Luacháil (2011)	3	69
Iomlán	29	159

Foinse: Vóta 28 Cuntas Leithreasa 2018

Nóta: a Déantar breiseanna ó 2005 a luacháil ar a gcostas.

4.43 Maidir leis an vótáil Gnóthaí Eachtracha agus Trádála

- Léirítear talamh agus foirgnimh a fuarthas ó 2005 ar a gcostas.
- Tá luachanna iompair de 17 sealúchas talún agus foirgneamh bunaithe ar luachálacha a rinneadh i 2005, ach méadaithe (nuair is cuí) trí bhreiseanna ina dhiaidh sin a léirítear ar a gcostas. Ní féidir leis an Roinn an chuid is mó de luachálacha 2005 a aimsiú anois. Mar sin féin, creideann sé gur cuireadh i gcrích iad ar bhonn luach margaidh.

- Áirítear trí mhaoine misin (i bPáras, sa Róimh agus i Nua-Eabhrac) ag luachálacha a rinneadh in 2011. Is cosúil gur glacadh le cur chuige luachála difriúil i ngach cás, agus go rabhthas i gcomhairle leis na saineolaithe lena n-áirítear teach ceant, ailtire agus gnólacht gníomhairí eastáit.

Luacháil sócmhainní caipitil neamh-réadmhaoine

- 4.44** De ghnáth, déantar sócmhainní caipitil neamh-réadmhaoine a luacháil ag an gcostas stairiúil lúide dímheas carntha.
- 4.45** I gcás tionscadal forbartha bogearraí, tugadh faoi deara san iniúchadh nach n-áirítear i gcuid de na ranna ach an costas díreach a bhaineann le soláthar na mbogearraí ach go bhfuil costais indíreacha san áireamh i gcostais eile mar chostais foirne d'fhoireann an tionscadail.

Dímheas

- 4.46** Tá teorainn ar threoir na Roinne Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe maidir le dímheas a chur i bhfeidhm agus níl treoir ar bith ann maidir le lagú.
- 4.47** Sonraítear i dtreoir na Roinne nár cheart talamh a dhímheas.
- 4.48** Cé nach bhforordaítear sa chreat cuntasaíochta ráta sonracha le haghaidh dímheas foirgneamh,¹ de ghnáth úsáideann na ranna a dhéanann dímheas ráta 2% in aghaidh na bliana (ie saol úsáideach intuigthe de 50 bliain). Ní chuireann ranna áirithe aon dímheas i bhfeidhm ar an mbonn go bhfuil cothabháil bhliantúil leordhóthanach chun riocht na bhfoirgneamh a chothabháil. Tá roinnt foirgneamh saincheaptha ar luach íseal ag an Roinn Tithíochta, Pleanála agus Rialtais Áitiúil a dhímheasann siad ag 5% in aghaidh na bliana.
- 4.49** I dtreoir na Roinne Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe, soláthraítear rátaí dímheasa sonracha do chatagóirí áirithe sócmhainní neamh-réadmhaoine — 20% do threalamh TF, bogearraí, trealamh eolaíochta agus saotharlainne agus innealra eile oifige; agus 10% do throscaán agus feistis, trealamh teileachumarsáide agus mórchórais bogearraí oibriúcháin.
- 4.50** Níl aon ráta dímheasa comhsheasmhach sonraithe do shócmhainní caipitil coitianta eile m.sh. mótarfheithiclí.

Eiseadh agus cearta/úinéireacht

- 4.51** Is é an dearbhú go bhfuil na sócmhainní caipitil go léir atá aitheanta ann i ndáiríre agus go bhfuil na cearta ag roinn ar na sócmhainní atá faoina húinéireacht.
- 4.52** Ba chóir go mbeadh gach roinn in ann cruthúnas a thabhairt ar úinéireacht na sócmhainní a áirítear ina SOFP agus i nóta comhfhreagrach sócmhainní caipitil, go háirithe sócmhainní ardluacha amhail talamh, foirgnimh, feithiclí agus innealra. I gcás nach bhfuil cruthúnas úinéireachta/teidil shoiléir ar fáil, d'fhéadfadh fadhbanna teacht chun cinn nuair a bheidh sócmhainn le díol nó le haistriú.

¹ Ciorclán 1/1995: I gCuntais Leithreasa agus Cláir Shócmhainní luadh gur chóir go léireodh an dímheas d'fhoirgnimh, más ann dóibh, a leibhéal cothabhála — má tá foirgnimh á gcoinneáil de réir a reachta bunaidh, níor cheart aon dímheas a bheith ann.

- 4.53** Mar thoradh ar neamhchinnteacht maidir le húinéireacht sócmhainní ardluacha tháinig roinnt saincheisteanna chun cinn maidir le hiniúchadh, lena n-áirítear
- na sócmhainní céanna atá á n-áireamh i gcuntais leithreasa de dhá vóta
 - aistriú sócmhainní (go roinn eile) nach bhfuil le sonrú i gclár sócmhainní na roinne aistrithe
 - níl gníomhais teidil nó cruthúnas úinéireachta/teidil eile ar fáil le hiniúchadh chun úinéireacht na sócmhainne a dheimhniú.
- 4.54** Tagann roinnt comhlachtaí faoi choimirce na Roinne Dlí agus Cirt agus Comhionannais. Tá a vótaí leithleacha féin ag cuid de na comhlachtaí sin (m.sh., Seirbhís Phríosúin na hÉireann agus an Garda Síochána), ach maoinítear comhlachtaí eile tríd an vóta Dlí agus Cirt agus Comhionannais (m.sh. Seirbhís Dócmhainneachta na hÉireann agus an Coimisiún um Chosaint Sonraí). Go ginearálta, áirítear sócmhainní caipitil atá faoi úinéireacht an ghrúpa deiridh comhlachtaí sin i SOFP an chuntais leithreasa do Vóta 24 Dlí agus Cirt agus Comhionannais, agus iad san áireamh freisin i gcuntais aonair na gcomhlachtaí atá i gceist.

Conclúidí agus moltaí

- 4.55** Leis an gcreat reatha maidir le cuntais leithreasa a ullmhú éilítear go n-ullmhófaí cuntas (ar bhonn airgid tirim) ina ndéantar comparáid idir caiteachas roinne agus an méid vótáilte. Is é an tuairim iniúchóireachta a éilítear go héifeachtach le dlí ná go dtugtar sa chuntas leithreasa na hidirbhearta i láthair i gceart sa bhliain.
- 4.56** Cuirtear faisnéis fhairsing bhreise i láthair leis an gcuntas leithreasa trí nótaí leis an gcuntas.
- 4.57** Tá cóireáil chruinn agus chomhsheasmhach ríthábhachtach nuair atá cuntasáocht á déanamh ar shócmhainní caipitil chun trédhearcacht, inchomparáideacht agus iontaofacht fhoriomlán na faisnéise a chuirtear i láthair sna nótaí a ghabhann leis na cuntais leithreasa a chinntiú. Mar thoradh ar chleachtas reatha tá bearnaí i sócmhainní a taifeadadh sna nótaí leis na cuntais, agus neamhréireachtaí móra i luachálacha sócmhainní agus rátaí dímhéasa.
- 4.58** Tá fadhbanna maidir le cuntasáocht a dhéanamh ar shócmhainní caipitil le feiceáil le blianta fada. Déileáiltear le saincheisteanna a bhaineann le ranna aonair le linn iniúchtaí na gcuntas leithreasa atá i gceist. Mar sin féin, tá gá le gníomhaíocht ag leibhéal lárnach chun aghaidh a thabhairt ar an easpa comhleanúnachais agus comhsheasmhachta de bharr easnaimh sa chreat cuntasáochta. Ba cheart go mbeadh Tuarascáil na bliana an IMF 2013 agus Tuarascáil ECFE le déanaí ina chabhair maidir leis sin.
- 4.59** I dtuarascáil an ECFE moltar amscála sé bliana chun raon leasuithe molta a chur i bhfeidhm agus é mar aidhm ag an gcéad chéim an fhaisnéis a nochtadh cheana féin i gcuntais leithreasa a thabhairt suas go dtí caighdeán tuairiscithe airgeadais idirnáisiúnta.
- 4.60** Má tá faisnéis fhabhráithe le cur san áireamh sna cuntais leithreasa atá bunaithe ar airgead tirim, ba cheart é a dhéanamh de réir na gcaighdeán cuntasáochta bunaithe.

Moladh 4.1

Ba cheart don Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe na rialacha a leagan síos maidir le cuntasaíocht a dhéanamh ar shócmhainní caipitil i gcuntais leithreasa, bunaithe ar na forálacha ábhartha laistigh de shraith caighdeán tuairiscithe airgeadais a aithnítear go hidirnáisiúnta.

- 4.61** Beag beann ar an gcreat cuntasaíochta atá i bhfeidhm, mar thoradh ar threoir níos sainiúla maidir le cuntasaíocht a dhéanamh ar shócmhainní caipitil bheadh comhsheasmhacht agus inchomparáideacht níos fearr i ndáil le figiúr an-suntasach i SOFPanna na ranna.

Moladh 4.2

Ba cheart don Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe treoir chuí a eisiúint ar bhonn bliantúil ina sonraítear an bhonn luachála chuí do chatagóirí difriúla sócmhainní agus ag leagan amach conas ba chóir do ranna na modheolaíochtaí éagsúla a chur i bhfeidhm.

- 4.62** Ceadáíonn an creat tuairiscithe airgeadais reatha do chuntais leithreasa luacháil a dhéanamh ar shócmhainní caipitil bunaithe ar chostas stairiúil nó ar luach reatha. Go praiticiúil, is féidir roinnt modhanna éagsúla a úsáid chun luach reatha a bhunú. Sa chás go n-úsáidtear bonn luachála seachas an costas stairiúil, tá sé tábhachtach go ndéantar luachálacha a nuashonrú go tréimhsiúil (m.sh. gach trí go cúig bliana) lena chinntiú go léiríonn an méid a aithnítear meastachán cruinn ar luach reatha sócmhainne.

Moladh 4.3

Ba cheart don Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe an t-eatramh uasta a shonrú ag ar chóir luachálacha a dhéanamh ar shócmhainní caipitil chun a chinntiú gur léiriú ceart ar luach reatha na sócmhainne an méid atá san áireamh sa chuntas leithreasa.

Moladh 4.4

Ba chóir don Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe a shonrú, i gcás go mbaineann ranna úsáid as roinnt modhanna luachála, gur chóir go dtabharfadh an nóta a ghabhann leis na cuntais miondealú ar na luachanna a thuairiscítear trí mhodh luachála; agus sa chás go n-úsáidtear luacháil seachas an costas stairiúil, ba chóir go léireodh an nóta cathain a rinneadh na luachálacha ábhartha a nuashonrú go deireanach agus cathain a bheartaítear an chéad luacháil eile.

Freagra an Oifigigh Chuntasaíochta, An Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe

Aontaím le moltaí 4.1 go 4.4. Cuirfear na moltaí seo i bhfeidhm i gcomhthéacs chur i bhfeidhm céimnithe na leasuithe tuairiscithe airgeadais atá molta ag an ECFE.

Iarscríbhinn 4A Treoir maidir le cuntais leithreasa arna n-eisiúint ag an Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe

Leagann an tAire Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe síos na rialacha maidir le ranna a ullmhú de chuntais bhliantúla leithreasa. D'eisigh an Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe dhá dhoiciméad thábhachtacha a chuir treoir ar fáil chun cuntais leithreasa a ullmhú do 2018

- Ciorclán 24/2018 — ina leagtar amach na gceanglas do 2018 agus ag dul in ionad treoracha i gclóir roimhe seo — eisithe i mí na Nollag 2018.
- Lámhleabhar treorach — ag soláthar tuilleadh soiléirithe ar shaincheisteanna praiticiúla áirithe agus ag cur béime ar earráidí coitianta ó bhlianta roimhe seo — eisithe i mí Feabhra 2019

Tá sleachta ábhartha a bhaineann le sócmhainní caipitil ó Chiorclán 24/2018 agus an lámhleabhar treorach leagtha amach i bhFíor 4A.1 agus 4A.2 faoi seach. Tagraíonn an giorrúchán SOFP don ráiteas ar an staid airgeadais.

Figiúr 4A.1 Sleachta ar shócmhainní caipitil ó Chiorclán 24/2018

Ráiteas faoi Pholasaithe agus Prionsabail Chuntasaíochta

Ba cheart do Ranna, Oifigí agus Sealbhóirí Vóta faomhadh a fháil roimh ré ón Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe as aon imeacht, athrú nó breisithe ar na polasaithe cuntasaíochta caighdeánacha maidir le faisnéis fhabhráithe sna nótaí leis na cuntais leithreasa.

Meabhraítear do Ranna, i gcásanna ábhartha, go mínítear bunús luachála na talún agus na bhfoirgneamh i réamhrá an Oifigigh Chuntasaíochta leis an gcuntas leithreasa agus nóta a sholáthar lena léirítear aon imeacht ó na polasaithe cuntasaíochta caighdeánacha.

Sócmhainní caipitil agus sócmhainní caipitil atá á bhforbairt

Taispeántar luachanna oscailte agus dúnta sócmhainní caipitil ar chlár sócmhainní Roinne agus sonraí dímheasa trí nóta a ghabhann leis an SOFP (Nóta 2).

Ní áirítear na nithe seo a leanas sa ráiteas ar shócmhainní caipitil:

- sócmhainní a chosnaíonn níos lú ná € 1,000 agus/nó
- sócmhainní oidhreacht, nach féidir a luach a chur in iúl go leordhóthanach i dtéarmaí airgeadais. (Tá na sócmhainní oidhreacht ar féidir a luacháil san áireamh sa ráiteas).

Ba cheart sócmhainní caipitil atá á bhforbairt a áireamh laistigh de shócmhainní caipitil sa SOFP, lena dtaispeánfar chaiteachas ar shócmhainní atá á bhforbairt laistigh den Roinn, m.sh. forbairt bogearraí nó tionscadail tógála.

Luacháil sócmhainní

Talamh agus Foirgnimh

Tá na tailte agus na foirgnimh go léir atá faoi úinéireacht an Stáit agus a rialaíonn nó a bhainistíonn Roinn san áireamh sa SOFP (agus sa nóta sócmhainní caipitil). I gcásanna ábhartha, mínítear bunús luachála na talún agus na bhfoirgneamh i réamhrá an Oifigigh Chuntasaíochta leis an gcuntas leithreasa.

Sa chás go bhfuil talamh agus foirgnimh (a) dílsithe in Oifig na nOibreacha Poiblí nó (b) dílsithe in Aire ach i ndáiríre á rialú/á mbainistiú ag Oifig na nOibreacha Poiblí, tá siad san áireamh sa chuntas don Oifig sin.

Sa chás go bhfuil tailte nó foirgnimh dílsithe in Aire ach go bhfuil siad faoi rialú/faoi bhainistíocht comhlachta sheachtraigh, níl siad san áireamh mar shócmhainní de chuid na Roinne, ach tá úinéireacht na sócmhainne léirithe i gcuntas na Roinne. Seachas sin, tá siad le fáil sa chuntas don Roinn ábhartha.

Ba cheart do Ranna/Oifigí Rialtais nach féidir, ar chúiseanna teicniúla, luachálacha a sholáthar do thailte agus d'fhoirgnimh faoi úinéireacht an Stáit a rialaíonn nó a bhainistíonn siad sceideal na sócmhainní seo a chur leis an gcuntas leithreasa.

Trealamh, troscán agus feistis

Déantar trealamh, troscán agus feistis a luacháil ar a gcostas.

Sócmhainní eile

Nuair is gá, leagtar amach beartais chuntasaíochta maidir le luacháil sócmhainní eile (m.sh. feithiclí speisialaithe) i réamhrá an Oifigigh Chuntasaíochta don chuntas leithreasa.

Beartas dímheasa

Ní dhéantar talamh a dhímheas.

I gcásanna ábhartha, déantar foirgnimh a dhímheas mar a léirítear i réamhrá an Oifigigh Chuntasaíochta don chuntas leithreasa.

Déantar trealamh, troscán agus feistis a dhímheas ar bhonn líne díri ag na rátaí bliantúla seo a leanas:

- troscán agus feistis, agus trealamh teileachumarsáide — 10%;
- Trealamh agus bogearraí TF, trealamh eolaíochta agus saotharlainne agus innealra oifige eile — 20%; agus
- mórchórais bogearraí oibriúcháin — 10%.

Sa chás gur gá, déantar dímheas ar mhíreanna caipitil eile mar a léirítear i réamhrá an Oifigigh Chuntasaíochta don chuntas leithreasa.

Figióir 4A.2 Sleachta ar shócmhainní caipitil ó lámhleabhar treorach Feabhra 2019

Imeachtaí ó pholasaithe caighdeánacha cuntasáíochta

Ba cheart do Ranna, Oifigí agus Sealbhóirí Vóta faomhadh a fháil roimh ré ón Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe as aon imeacht, athrú nó breisithe ar na polasaithe cuntasáíochta caighdeánacha maidir le faisnéis fhabhráithe sna nótaí leis na cuntais leithreasa.

Meabhraítear do Ranna, i gcásanna ábhartha, go mínítear bunús luachála na talún agus na bhfoirgneamh i réamhrá an Oifigigh Chuntasaíochta leis an gcuntas leithreasa agus nóta a sholáthar lena léirítear aon imeacht ó na polasaithe cuntasáíochta caighdeánacha.

Ní mór do Ranna a mbeartaí a lua freisin chun sócmhainní a luacháil i gcás nach bhfuil modh luachála aicme áirithe na sócmhainne caighdeánach.

Cuntasáíocht maidir le sócmhainní seasta

Is sócmhainní inláimhsithe iad Sócmhainní Seasta Caipitil atá buan ó thaobh nádúir de agus a bhfuil saol úsáideach eacnamaíoch níos mó ná bliain amháin acu, ar luach €1,000 ar a laghad agus a choinnítear chun críocha seachas infheistíocht nó athdhíol. Ní chuirtear sócmhainní oidhreacht, nach féidir a luach a chur in iúl go leordhóthanach i dtéarmaí airgeadais, san áireamh. Ba cheart sócmhainní oidhreacht a féidir iad a luacháil a chur san áireamh sa ráiteas sócmhainní caipitil.

Féadfaidh eagraíochtaí a roghnú sócmhainní a luacháil faoi €1,000 (mar shampla más sócmhainní inaistrithe agus mealltach iad mar fhóin phóca), nó le míreanna, a luacháiltear ina n-aonar ag níos lú ná €1,000, a chomhbhailiú, agus na critéir a chur i bhfeidhm ar an luach comhiomlán (mar shampla, ríomhairí pearsanta nó ríomhairí glúine).

Ba chóir sócmhainní a chur san áireamh sa Chlár Sócmhainní amháil ar dháta na fála, agus ba chóir iad a lua ar a gcostas lúide dímheas carntha. Sa chostas, cuimsítear na costais go léir a thabhaítear chun an tsócmhainn a thabhairt go dtí a suíomh agus a riocht reatha. Tugtar caiteachas caipitil ar airgead a chaitear ar shócmhainní seasta.

Riachtanais mhionsonraithe

Ní mór do Ranna Clár Sócmhainní a thiomsú a thaifeadann an tuairisc, an costas stairiúil, an luach reatha (i.e. an costas stairiúil dímheasta), an dáta fála agus suíomh fisiciúil gach sócmhainne caipitil ábhartha. Ba chóir faisnéis faoi dhiúscairtí agus athluachálacha a iontráil sa chlár mar is cuí. Ba cheart don chlár an ráta dímheasa atá á chur i bhfeidhm a thaifeadadh chomh maith leis an modh atá á leanúint.

B'fhéidir go gcaithfeadh Ranna breithiúnas a thabhairt ar ábharthacht earra m.sh. cibé acu an bhfuil uirlisí láimhe ina n-ábhar ábhartha i dtéarmaí an Chláir Shócmhainní nó nach bhfuil agus mar sin ba chóir iad a chaipitliú nó cibé an gcaitear leo mar thomhaltáin agus nach ndéantar iad a chaipitliú.

Léirítear luachanna oscailte agus dúnta na sócmhainní caipitil ar Chlár Sócmhainní na Roinne agus sonraí dímheasa trí Nóta don 'Ráiteas ar an Staid Airgeadais'.

Luacháil

Tagraíonn an luacháil don mhéid ar a léirítear sócmhainní seasta sa Ráiteas ar an Staid Airgeadais. Luacháiltear an tsócmhainn sheasta ag:

- a chostas stairiúil lúide an dímheas carntha ó dháta na fála, nó
- a luach reatha a shainmhínítear mar an costas athsholáthair is ísle nó an méid in-aisghabhála.

Talamh agus Foirgnimh

Tá na tailte agus na foirgnimh go léir atá faoi úinéireacht an Stáit agus a rialaíonn nó a bhainistíonn Roinn san áireamh sa Ráiteas ar Staid Airgeadais (agus sa nóta sócmhainní caipitil). I gcásanna ábhartha, mínítear bunús luachála na talún agus na bhfoirgneamh i réamhrá an Oifigigh Chuntasaíochta leis an gcuntas leithreasa.

Sa chás go bhfuil talamh agus foirgnimh (a) dílsithe in Oifig na nOibreacha Poiblí nó (b) dílsithe in Aire ach i ndáiríre á rialú/á mbainistiú ag Oifig na nOibreacha Poiblí, tá siad san áireamh sa chuntas don Oifig sin. Seachas sin, tá siad le fáil sa chuntas don Roinn ábhartha.

Sa chás go bhfuil tailte nó foirgnimh dílsithe in Aire ach go bhfuil siad faoi rialú/faoi bhainistíocht comhlachta sheachtraigh, níl siad san áireamh mar shócmhainní de chuid na Roinne, ach tá úinéireacht na sócmhainne léirithe i gcuntas na Roinne.

Troscán agus feistís

Luacháiltear troscán agus feistís ar a gcostas.

Trealamh TF

Go ginearálta, ba cheart sócmhainní TF, lena n-áirítear sócmhainní forimeallacha agus bogearraí, a dhímheas thar 5 bliana. Eisceacht is ea Mórchórais Bogearraí Oibriúcháin ar chóir go mbeadh saol 10 mbliana acu de ghnáth mar gheall ar a chastacht.

- Ba cheart bogearraí oibriúcháin a chaipitliú ar leithligh.
- Ba cheart aon mhír imeallach a bhfuil ról scoite aici atá neamhspleách ar chóras foriomlán a nótaíl mar shócmhainn ar leith sa Chlár Sócmhainní.

Sócmhainní eile

Nuair is gá, leagtar amach beartais chuntasaíochta maidir le luacháil sócmhainní eile (m.sh. feithiclí speisialaithe) i réamhrá an Oifigigh Chuntasaíochta don chuntas leithreasa.

Sócmhainní caipitil atá á bhforbairt

Tá sócmhainní caipitil atá á bhforbairt san áireamh anois i nóta 2.2 Sócmhainní Caipitil. Níor chóir go mbeadh sócmhainní caipitil atá á bhforbairt faoi réir mairbh dhímheasa. Tosaíonn dímheas sócmhainne caipitil nuair a bhíonn sé ar fáil le húsáid i.e. nuair atá sé sa suíomh agus sa riocht is gá chun go mbeidh sé in ann feidhmiú ar an mbealach atá beartaithe ag an mbainistíocht.

Ba cheart sócmhainní caipitiúla atá á bhforbairt a chur san áireamh i Sócmhainní Caipitiúla sa Ráiteas ar an Staid Airgeadais a thaispeánann caiteachas ar shócmhainní atá á bhforbairt laistigh den Roinn, m.sh. forbairt bogearraí nó tionscadail tógála. Ba chóir íocaíochtaí airgid i leith sócmhainní caipitil i mbun forbartha i Nóta 1 'Ráiteas ar Chostas Oibriúcháin' a chur san áireamh sa líne 'ceannacháin airgid tirim' sa chuid 'Athruithe ar Shócmhainní Caipitil'.

Caiteachas ina dhiaidh sin ar shócmhainní

Ba cheart caiteachas ina dhiaidh sin a rinneadh chun a chinntiú go gcothaíonn an tsócmhainn a caighdeán feidhmíochta a ndearnadh measúnú uirthi roimhe, mar shampla gnáthchaiteachas deisiúcháin agus cothabhála, a aithint sa chuntas leithreasa (faoi réir na rialach dliteanais aibithe) agus sa Ráiteas Costas Oibriúcháin de réir mar a thabhaítear é.

Níl ach caiteachas a mhéadaíonn na sochair sa todhchaí ón tsócmhainn atá ann níos faide ná an caighdeán feidhmíochta a ndearnadh measúnú air roimhe seo san áireamh i luach comhlán an leabhair, eg méadú ar chumas.

Is iondúil go gcuirtear costas breisiúcháin nó sínta ar shócmhainn atá ann cheana agus atá de chineál caipitil agus a thagann chun bheith ina cuid dhílis den tsócmhainn atá ann faoi láthair lena luach comhlán leabhar. Tugtar cuntas ar leithligh ar bhreiseiú nó síneadh, a bhfuil féiniúlacht ar leith aige agus ar féidir é a úsáid tar éis an tsócmhainn reatha a dhiúscairt.

Dímheas

Ní dhéantar talamh a dhímheas.

I gcásanna ábhartha, déantar foirgnimh a dhímheas mar a léirítear i réamhrá an Oifigigh Chuntasaíochta don chuntas leithreasa.

Déantar trealamh, troscán agus feistis a dhímheas de réir méid chothrom de ghnáth ag na rátaí bliantúla seo a leanas thar a saolta úsáideacha measta:

- troscán agus feistis, agus trealamh teileachumarsáide — 10%;
- trealamh agus bogearraí TF, trealamh eolaíochta agus saotharlainne agus innealra oifige eile — 20%; agus
- mórchórais bogearraí oibriúcháin — 10%.

I gcásanna ábhartha, déantar dímheas ar mhíreanna caipitil eile mar a léirítear i réamhrá an Oifigigh Chuntasaíochta don chuntas leithreasa.

Ceannacháin agus breiseanna

Chomh maith le cuimsiú sa Chlár Sócmhainní, ba cheart an costas a bhaineann le ceannach na sócmhainne a léiriú sa chuntas leithreasa don tréimhse a thabhaítear (faoi réir na rialach dliteanais aibithe).

Ba cheart an dímheas a ghearrtar a léiriú sa Ráiteas Costas Oibriúcháin agus sa Nóta Sócmhainní.

Maidir le ceannacháin, ba cheart an luach a bheith i gcomhréir leis na prionsabail thuas.

Scoir agus diúscairtí

Ba cheart an caillteanas nó an gnóthachan ón diúscairt a léiriú sa Ráiteas Costas Oibriúcháin. Tá an difríocht idir suim ghlanluacha na sócmhainne atá á diúscairt (i.e. an luach a thaispeántar sa Chlár Sócmhainní) agus na fáiltais airgid a fuarthas mar leithreasáí i gcabhair san áireamh sa Ráiteas Airgid Oibriúcháin.

Caitear le fáiltais 'amhantair' mar Fháiltais Bhreise Stáitchiste agus tugtar sonraí i Nóta 4 don chuntas leithreasa.

Aistrithe

Ba chóir go ndéileálfadh an Roinn tionscnaimh le sócmhainní a aistriú ó Roinn amháin go Roinn eile agus go gcuirfeadh an Roinn fála leis an dáta ar aistríodh é.

Ba chóir an mhír a fháil ag a glanluach leabhar (costas lúide dímheas de réir na Roinne tionscnaimh) agus ón bpointe sin ar aghaidh, déantar é a dhímheas de réir bheartas dímheasa na Roinne fála. Ba chóir an praghas costais agus an dímheas a ghearrtar de réir na Roinne tionscnaimh a thaispeáint i Nóta Caipitil na Roinne fála (Nóta 2.2).